

TAMPEREEN KAUPUNGIN
LEPAKKOSELVITYS 2007:

MATTILANMÄKI

KARTOITUSRAPORTTI 30.8.2007

Otsikko: Tampereen kaupungin lepakkoselvitys 2007: Mattilanmäki.
Kartoitusraportti 2007
Tekijät: Teemu Virtanen & Petteri Vihervaara/ Biologitoimisto
Vihervaara

Tampereella ja Kuopiossa, 30.8.2007
www.biologitoimisto.fi

Sisällys

1. Johdanto	3
2. Alueet ja menetelmät	3
3. Tulokset.....	4
4. Yhteenveto ja johtopäätökset	4
Lähteet	5
Liite I: Lepakkohavainnot	6
Liite II: Luokittelumäärittelyt	7

1. Johdanto

Tampereen Kaupissa sijaitsevan Mediparkin asemakaava-alueen lepakkoselvityksen tavoitteena oli selvittää, mitä lepakkolajeja alueella esiintyy, ja sijaitseeko alueella tärkeitä lepakoiden lisääntymis-, ruokailu- tai levähdysalueita. Tässä kartoitusraportissa on esitetty käytettyjen menetelmien lisäksi tutkimuksen tulokset ja suositukset lepakoiden huomioon ottamiseksi kaavaa suunniteltaessa.

Suomessa on tavattu 11 lepakkolajia. Pohjanlepakko (*Eptesicus nilssonii*), vesisiippa (*Myotis daubentonii*), isoviikisiippa (*M. brandtii*), viikisiippa (*M. mystacinus*) ja korvayökkö (*Plecotus auritus*) ovat yleisimpiä lajejamme, ja niiden tiedetään lisääntyvän vuosittain maassamme. Ripsisiipasta (*M. nattereri*) on tehty viime vuosina havaintoja eteläisimmästä Suomesta. Se on luokiteltu viimeisimmässä uhanalaistoimikunnan mietinnössä erittäin uhanalaiseksi (Rassi ym. 2001). Samassa mietinnössä molemmat viikisiippalajit, isolepakko (*Nyctalus noctula*) ja pikkulepakko (*Pipistrellus nathusii*) luokiteltiin puutteellisesti tunnetuiksi. Maamme ensimmäinen varmistettu havainto pikkulepakon lisääntymisyhdyskunnasta tehtiin Uudeltamaalta heinäkuussa 2006. Isolepakko, pikkulepakko, kimolepakko (*Vespertilio murinus*) sekä vaivaislepakko (*Pipistrellus pipistrellus*) ovat satunnaisesti maassamme tavattuja lajeja, joiden tiedetään muuttavan pitkiäkin matkoja lisääntymis- ja talvehtimisalueiden välillä (Schober & Grimmberger 1997). Muuttavista lajeista, runsaimmin pikkulepakosta, on viime aikoina tehty lähes vuosittain havaintoja eteläisimmästä Suomesta. Tuorein tulokas maamme lepakkofaunassa on lampisiippa (*Myotis dasycneme*), josta on tehty toistaiseksi vain yksi havainto.

Kaikki maassamme tavattavat yksitoista lepakkolajia ovat luonnonsuojelulain 38 §:n (Luonnonsuojelulaki 1096/1996) mukaan rauhoitettuja. Lepakot ovat myös Euroopan unionin luontodirektiivin (92/43/EEC) liitteessä IV (a) mainittuja lajeja, joiden luonnossa havaittavien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty. Vuonna 1991 tehtiin Euroopan lepakoiden suojelua koskeva EUROBATS-sopimus, johon Suomi liittyi vuonna 1999 (Valtionsopimus 943/1999). Sopimuksessa sitoudutaan edistämään lepakoiden tutkimusta ja suojelua, sekä tarkentamaan tietoja varsinkin puutteellisesti tunnetuista lajeista.

Lepakoiden suojelun kannalta on huomionarvoista elintapojen vaihtelu eri vuodenaikoina. Kartoitettaessa tiettyjen alueiden merkitystä lepakoille tulee tutkimuksessa pyrkiä selvittämään tärkeiden ruokailualueiden sijainti eri vuodenaikoina, lepopaikkojen ja etenkin lisääntymisyhdyskuntien sijainti, syysparveilualueiden sijainti sekä mahdolliset useiden yksilöiden käyttämät talvehtimispaikat. Käytännössä tavoitteiden saavuttaminen voi olla hyvin vaikeaa suhteessa käytettävissä oleviin resursseihin.

2. Alueet ja menetelmät

Mattilanmäki koostuu muutaman asuintalon pihapiiristä ja puutarhasta ja kahdesta yhteensä noin puolet alueesta käsittävästä niittymäisestä aukiosta. Alueella on lisäksi palanut asuinrakennus pihoineen sekä palanut hallimainen rakennus. Koillisreunassa ja alueen keskellä ja eteläreunassa on pienet metsäkaistaleet. Keskellä aluetta kulkee valaistu tie asuinrakennuksille. Alueen ympärillä on asuinalueita lännessä ja koillisessa ja metsäisempää puistojen ja ulkoilureittien rikkomaa maastoa etelässä. Halimasjärveltä laskeva oja kulkee etelä ja länsireunaa pitkin. Halimasjärvelle on kaakkoiskulmasta matkaa noin kolmesataa metriä ja Halimasjärven luonnonsuojelualueen reunaan noin sata metriä.

Kartoitus suoritettiin kolmena yönä (28.5. 29.6. ja 3.8.). Alue kierrettiin läpi samaa reittiä mukaillen ripeästi kävellen, jonka jälkeen kuunneltiin epämääräisemmin kuljeskellen alueen ytimessä palaneen talon vierustalla kulkevalla kuusiaidalla, eteläosassa ja muissa lupaavilta vaikuttaneissa kohteissa. Havainnointia suoritettiin myös alueen ulkopuolella kokonaiskuvan parantamiseksi. Lepakoiden kuuntelussa käytettiin apuna Petterson Elektronikin D240X-ultraäänidetektoria ja tietokoneelle tallennetut äänitykset analysoitiin BatSound-ohjelmistolla. Havaintokertojen säätiedot on esitetty taulukossa 1. Koska viiksi- ja isoviikisiippojen erottaminen äänten perusteella on vaikeaa, on niitä käsitelty selvityksessä yhdessä (*viikisiipat*).

Taulukko 1: Säätiiedot. Pilvisyys on arvioitu asteikolla 1 (selkeä) – 8 (pilvessä), lämpötila °C ja tuulivoimakkuus m/s.

Pvm	Pilvisyys 1-8	Lämpötila °C	Tuuli suunta/voimakkuus
28.5.	8	14	2
29.6.	5	10	0
3.8.	1	16	0

Alueiden määrittelyssä lepakoiden kannalta tärkeisiin ja vähemmän tärkeisiin on käytetty kolmiportaista luokittelua I-III (mukaillen Siivosta 2005 luokissa I ja II): I) arvokkaat alueet, II) hyvät alueet ja III) muu lepakkoalue. Alueiden tarkempi määrittely on kuvattu liitteessä II.

3. Tulokset

Alueelta tavattiin pohjanlepakoita (7 kertaa) ja viiksisiiippoja (6 kertaa). Alueelta eikä sen välittömästä läheisyydestä tullut tietoon kolonioita, mutta yleisohavainnon perusteella noin kilometrin päässä Kumpulan asuinalueella sijainneessa talossa tiedetään lepakoiden kesäaikaan asustavan. Havaintojen perusteella alueella ruokaili kesän mittaan 1-2 yksilöä pohjanlepakoita ja 1-3 yksilöä viiksisiiippoja.

4. Yhteenveto ja johtopäätökset

Mattilanmäen asemakaava-alue sijaitsee tiukasti asutuksen kupeessa, mutta yhteydet metsäisempiin alueisiin on hyvät. Merkittäviä lepakohavaintoja ei kuitenkaan tehty, eikä kaava-alue ole ulkoisestikaan erityisen houkutteleva lepakoiden kannalta. Aukeat niityt ja pihapiirit voisivat tarjota ruokailualueen useammallekin pohjanlepakolle, mutta ilmeisesti lähitöillä ei ole lisääntymisyhdyskuntia tai vastaavia ja parempia paikkoja on tarpeeksi tarjolla muuallakin lähiympäristössä esimerkiksi Tasanteella ja Olkahisenlahden ympäristössä (Siivonen, Y. 2002). Havaitut siipat lienevät pääosin Halimasjärven ympäristössä ruokailevia yksilöitä, jotka käyttävät Mattilanmäen aluetta vain satunnaisesti. Vesisiippoja ei kartoituksen yhteydessä havaittu, mutta on mahdollista, että vesisiipat käyvät alueella Halimasjärveltä laskevaa ojaa seurailen. Esimerkiksi Tasanteenkadun ja Aitolahdentien risteyksessä tavattiin vesisiippoja vuonna 2002 tehdyn kartoituksen yhteydessä (Siivonen, Y. 2002) ja nuo yksilöt lienevät juuri Halimasjärveltä lähtöisin.

Mattilanmäen asemakaava-alueella ei kesän 2007 tehdystä kartoituksesta tehty merkittäviä lepakohavaintoja, eikä tämän pohjalta alueella ole lepakolle erityistä merkitystä. Alueen arvokkain osa on koillisreunan kuusikko, joka tarjoaa lepakolle kulkureitin kaavoitusalueen ja Kumpulan asuinalueen välistä Tasanteen suuntaan. Sen säästämistä osana Halimasjärveä ympäröiviä metsiä voisi harkita. Halimasjärveltä laskeva oja olisi hyvä säästä maanpäällä kulkevana ja sen päällä roikkuvaa kasvillisuutta perkaamalla tarjotaan myös vesisiipoille ruokailumahdollisuuksia ja juomapaikkoja myös muille lepakolle. Siipat käyttävät ulkoilureittejä ruokailu ja siirtymisreiteinään, mikäli ne ovat valaisemattomia. Ulkoilureittien valaisemisen tarpeellisuutta keskiyöllä tulisi harkita.

Lähteet

Luonnonsuojelulaki 1096/1996.

Luontodirektiivi 1992: Neuvoston direktiivi 92/43/ETY; luonnonvaraisten elinympäristöjen ja luonnonvaraisten eläinten ja kasvien suojelusta; EYVL 1992 L 206.

Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

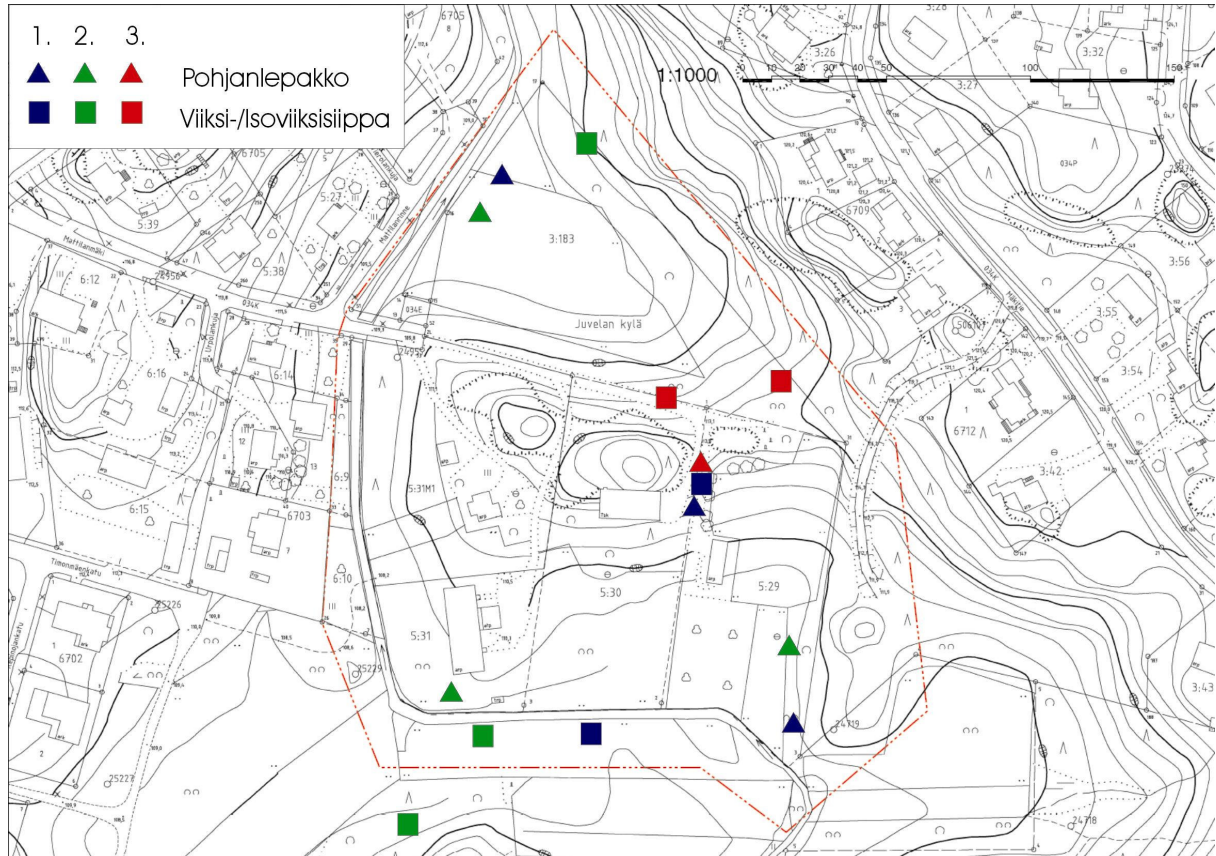
Schober, W. & Grimmberger, E. 1997: The bats of Europe and North America. T.F.H. Publications, USA. 240 s.

Valtionsopimus 943/1999: Suomen säädöskokoelman sopimussarja 104/1999. Asetus Euroopan lepakoiden suojelusta tehdyn sopimuksen voimaansaattamisesta.

Siivonen, Y. 2005: Tampereen Särkijärven sillan lähiympäristön merkittävimmät lepakkoalueet kesällä 2005. Kartoitusraportti.

Siivonen, Y. 2002: Tampereen kantakaupungin lepakkokartoitus 2002.

Liite I: Lepakkohavainnot

Liite II: Luokittelumäärittelyt

Luokittelussa tukeudutaan seuraaviin määritelmiin, mutta alueiden tärkeys ja käyttö on harkittava aina tapauskohtaisesti. Luokan I alueita muokattaessa on aina luonnonsuojelurikkomuksen vaara.

Luokka I: Arvokas lepakkoalue. Alue on lepakoille erittäin tärkeä. Alueella sijaitsee lisääntymisyhdyskunta, sillä ruokailee merkittävä määrä ympäristön lepakoista tai se muodostaa erityisen tärkeän kulkureitin esimerkiksi lisääntymisyhdyskunnan ja ruokailualueiden välillä. Tämän alueen muuttamisessa tulee olla erittäin varovainen tai sitä ei pitäisi tehdä lainkaan.

Luokka II: Tärkeä lepakkoalue. Alue on lepakoiden säännöllisessä käytössä. Laji- ja/tai yksilömäärät ovat merkittäviä paikalliseen keskiarvoon nähden. Maankäytössä tämän alueen muuttamista tulee välttää, mutta joillakin muutoksilla aluetta voitaisiin jopa parantaa. Tilanne määritellään tapauskohtaisesti.

Luokka III: Muu lepakkoalue. Alueella tavataan lepakoita ympäristöään enemmän, mutta laji ja yksilömäärät eivät ole olleet kartoitushetkellä suuria. Alue ei ole erityistä suojelua vaativa nyt, mutta maankäyttöä suunniteltaessa tällaisen alueen säästäminen saattaa parantaa lepakoiden selviytymismahdollisuuksia jatkossa, kun ympäristö muuttuu.